

Hinduisk kosmologi

Basile P Catoméris

Den moderna, vetenskapliga förklaringen om universums ursprung och utveckling bygger i allt väsentligt på föreställningen som rådde redan i det antika Grekland, med fyra grundläggande element – jord, vatten, eld och luft, kompletterat med den moderna föreställningen om en relativistisk rymd-tid, med en kombination av tre rumsdimensioner med tiden som en fjärde dimension.

Intressant nog, fanns det grekiska paradigmet, alltså en världsbild med de fyra elementen redan i forntidens Indien tillsammans med ett femte begrepp: *Âkâsha*, oftast översatt som rymden/etern. *Âkâsha* kan liknas vid det all-omfattande, genomträngande rumsliga kontinuum, som innesluter all icke-materia i universum, inklusive nutida upptäckter av anti-materia och svarta hål.

Den gamle hinduiska rishin och siaren Kanada (100 f. Kr.), en föregångare i atomteori, såg ljus som två olika format av ett och samma ämne.

Vår värld rör sig hela tiden, ett "perpetuum mobile", synbarligen utan att behöva vila från de rörelsekrafter som verkar i universum, materia och sinnet. Tidsstyrda förändringar är märkbara både i människans sinnet och i tankesätt, liksom i hela vår kropp, både på atomär, molekylär, cellulär och vävnadsnivå. Tiden påverkar även samhället på makroskopisk nivå. Det västerländska tidsbegreppet är i allmänhet begränsat till paleontologiska eller arkeologiska fynd, som daterar begynnelsen av mänsklighetens historia till 8000 f.Kr.

I det antika Indien gjordes stora ansträngningar för att förstå begreppet tid, både ur individuell synvinkel (som begränsning) och ur den universella (med målet att nå högre medvetandenivåer för att slutligen uppgå i det Absoluta).

Jämfört med det västerländska synsättet öppnar det antika Indiens kosmologiska slutsatser enorma perspektiv som vore osannolika om inte Indien hade ett så gott vetenskapligt renommé, speciellt inom matematik och astronomi.

En *rishi* ser tiden som evig. Det betyder att tiden är oändlig, med ett förflutet utan början och en framtid utan slut. Kosmisk utveckling kännetecknas av ändlöst cykliska upprepanden (*manvantara*) av de oskiljaktiga fenomenen skapelse och upplösning.

Det återupprepade skapandet av kosmos är en konkret manifestation av det Absoluta. Den därpå följande upplösningen motsvarar en icke-manifestation, som symboliserar en återgång till den högsta källan – *Brahman*, det vill säga det Absoluta. På detta tillstånd följer en ny manifestation. Denna variation beskrivs som *Brahma's* dagar och nätter. Längden på en *Brahma (kalpa)*-dag kan bestämmas med mate-

matisk precision. Filosofen O.N. Krishnamurty har bestämt dagens varaktighet till otänkbara 4 320 miljoner år.

Esoterisk kalkylering delar in denna tid i fjorton perioder (*manvantara*) och sjuttioen ytterligare underdelar (*maha-yuga*). Var och en består av fyra faser som kallas *yuga* (*satya yuga*, *reta yuga*, *dvapara yuga* och innevarande tid, *kali yuga*, med förväntad längd på 432 000 år. Varje period har en kosmisk huvudgestalt (*manu*), den nuvarande *yuga* kallas *Vaivasvata*. Denna gestalt motsvaras i hebreisk tradition av Adam, den första människan. När den osannolikt långa "*Brahmâ's dag*" äntligen lider mot sitt slut, uppstår en kosmisk transformering till natt, följd av en eon, i en för det mänskliga sinnet oändlig, obegriplig följd.

Lärorna från Indiens heliga skrifter synes vara lättare att ta till sig än de astrofysiska och subatomära upptäckter som gjorts under det senaste århundradet och som drivit gränserna för universum och dess innehåll ofattbart långt. Detta är en rimlig föreställning, när man beaktar att den moderna vetenskapen hittills har kartlagt runt 260 000 kända galaxer och beräknat universums ålder till flera miljarder år.

Vetenskapen är i ständig förändring, otvivelaktigt har nutidens forskningsresultat stimulerat både modern intellektuell och filosofisk nyfikenhet i utforskandet av såväl universums storhet ~~såväl~~ som materians minsta delar (både makro- och mikrokosmos.)

Människans intuitiva uppfattning om en underliggande andlig verklighet har sedan urminnes tider varit en gäckande utmaning, och forskarna fortsätter att söka sanningen om det oskiljaktiga paret sinne och materia.

Uppfattningen att det finns "okända områden" befästes när Einstein formulerade sin relativitetsteori om rumtiden och det krökta rummet. Denna teori bekräftades sedan genom Max Plancks teori inom kvantmekaniken och ett kvarts århundrade senare av Werner Heisenberger, när han introducerade sin berömda allmängiltiga "osäkerhetsprincip" som behandlar illusionen av objektivitet inom vetenskapen. Denna teori blev en av hörnstenarna i kvantmekaniken och är bevis för att det genom rationell metod, är omöjligt att bevisa existensen av en yttre värld, eftersom alla observerade fenomen blir utsatta för observatörens påverkan.

Efter det har det rått konsensus mellan astrofysiker och fysiker, beträffande utforskandet av mysteriet rymd och materia, i tolkningen att människans begränsade tredimensionella kognition är otillräcklig när man vill förklara den mångdimensionella verkligheten beträffande materia och sinne.

Redan före Einstein menar filosoferna John Locke och George Berkeley att materia i sig inte finns ("immaterialism"), vilket gör förekomsten av naturfenomen till tankemässiga idéer eller till exklusiva kosmiska uppfattningar vars innehåll skulle vara vårt universum.

Sir Arthur Eddington (samtida med Einstein) lade fram sin teori om "the Ultimate Reality" – som beskriver grunden för det okända (både för universum och vårt mentala innehåll) som rent andlig. I detta perspektiv blir världen en återuppbyggnadsprocess som drivs av det mentala (jfr Paul Bruntons "mentalism").

Många samtida vetenskapsmän föreställer sig en annorlunda verklighet vid gränsen för den experimentella vetenskapen. Schrödinger, fysiker och författare till flera filosofiska böcker, ansluter sig både till den monistiska läran och Veda när han förklarar sin syn på universum. Ilya Prigogine, nobelpristagare i kemi, pekar på "möjligheten till en evig upprepning av en oändlig serie av universum." Richard Phillips Feynman*, en av de mest inflytelserika fysikerna under det förra århundradet jämför de subtila mekanismerna i vår individualitet med en atom-dans besläktad med Shivas kosmiska dans:

"Atomerna kommer in i hjärnan, utför sin dans och försvinner för att ersättas av nya atomer som dansar samma dans". Jämförbara observationer har även gjorts av Fritjof Capra, filosof och teoretisk fysiker, i introduktionen av hans bok "*The Tao of Physics*".***

Trots dessa vittnesmål från vetenskapligt erkända storheter, så har den västliga vetenskapen generellt visat bristande intresse, till och med förakt, för okända andliga områden. När denna spännande och immateriella livskvalitet någon gång anammas i västvärlden, är den ofta baserad på ett naivt önsketänkande, som konsekvens av den västerländska kulturens materialistiska och hedonistiska synsätt. Men rapporter från refererade vetenskapsmän om denna utomkroppsliga verklighet kan inte avfärdas så enkelt. Människan möter faror i form av atomvapen och allvarliga miljöproblem som hotar allt liv på vår planet. Politiker och ansvariga institutioner måste därför högprioritera dessa problem, rättsligt och moraliskt, oavsett kostnad. Människan har tillgång till både resurser och energi för detta men det krävs, förutom pengar, en andlig mognad.

P r a n a v a

Vår omvärld består av ljud med olika intensitet . De kan upplevas som allt ifrån outhärdliga till rent njutbara. I det moderna, urbana livet omges vi av en mängd oönskade och störande ljud, istället för att få njuta av vacker musik, fågelsång, strilande regn, vågskvalp mot stranden, en vindil eller den älskades viskningar. Att ta till sig det yogiska tusenåriga arvet innebär, att acceptera att det finns fler ljudfenomen än de två typer av ljud som vi är vana vid, hörbara och ohörbara. Det finns ljud som bara kan uppfattas om man befinner sig i ett tillstånd av djup mental koncentration; till detta hör de subtila ljud man uppfattar under utövande av Mantra Yoga****.

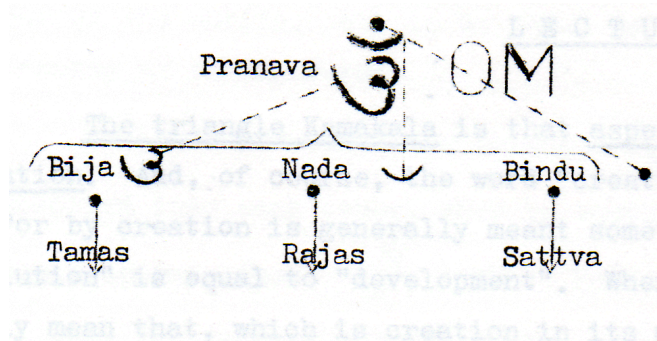
Medvetet har jag uteslutit frågan om vissa djurs förmåga att uppfatta ultra-ljud, och även hur de uppfattar ljud rent allmänt.

Enkelt beskrivet står begreppet "mantra" vanligtvis för fonem använda av yogautövare som initierats i traditionell yoga, som till exempel Mantra Yoga.

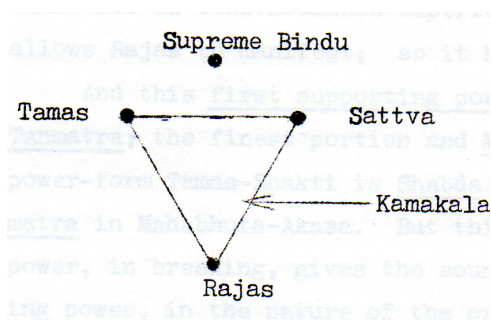
Det ursprungliga ljudet "OM" (även uttryckt "AUM") kallas tekniskt *pranava* och är en helig hinduisk symbol. Detta mantra förekommer i nästan alla viktiga Sanskrittexter. Det kan också ha formen av ett tecken, en typisk kurva som består av tre delar - *bindu, nâda and bija*.

Pranava har en särställning i Indien, speciellt inom helig litteratur och andliga sånger. I hinduisk kosmologi anses *pranava* vara symbolen för manifestering av universum och sinnet, det allra första som yttrar sig som en primal vibration, omätbar och utan magnitud och som kallas den Oändliga. *Pranava* är startpunkten för kosmos, det första i en kausal utvecklingsprocess med påverkan på det mentala tillståndet.

Det ursprungliga ljudet *Pranava* har tre distinkta aspekter:

En fjärde aspekt kan dock realiseras, antingen subjektivt eller objektivt i ett tillstånd av särskild mental koncentration kallat *asamprajñâta samâdhi*. Genom att bryta *kâmakalâ*-triangeln, motsvarar den sammansmälta *pranava* det första Gudstecknet (logos i kristen litteratur).

De tre aspekterna är:

Apara – Gud och tillhörande skapelsekraft med relaterade effekter som ande och materia. (Det motsvarar den graf där punkten är *bindu* och står för *sattva*, en halv månskära representerar nåda i form av rajas med utvecklingslinjen som står för *tamas* som *bija*).

Para – ett överlägset väsen som inte kan manifesteras.

Mahâ – en kombination av de övriga två med en inneboende och upphöjd Gud.

I den hinduiska treenigheten (kallad Trimurti) motsvarar de första tre aspekterna av *pranava* de tre stora principerna som manifesterar Brahma, Vishnu och Rudra (även kallad Shiva) i sina respektive funktioner som skapare, bevarare och förändrare genom förstörelse. *Pranava* innefattar även de femtio främsta ljudenheterna (*mâtrikâs*) som uppstår i sinne och materia. Varje *mâtrikâ* omfattar tjugo möjliga former representerade i de tusen kronbladen i *shahasrâ châkra*.

M a n t r a

Mantra används på många olika sätt, även utanför Indien, särskilt i ritualer och naturligtvis under praktiserande av Mantra Yoga. Begreppet mantra består av två termer, *manas* och *trâna*, som beskriver sinnet och dess tillbakadragande. *Mantra* kan även ha en språklig betydelse, t ex det heliga Gayatri mantra. Om ett *mantra* förknippas med en specifik innebörd, kan det stödjas med en bild som utövaren kan koncentrera sig på, samtidigt som mantrat rytmiskt uttalas rytmiskt och med lämplig andningsfrekvens. *Mantra* kan också förekomma utan språklig innebörd, som när de används som *bija* (frö) och då oftast består av korta ljudenheter. Vid träning av mantra *japa*, som i huvudsak är en mental upprepningsprocess, är målet att överskrida ljudets fysiska aspekt (*vaikari*) för att därigenom nå det subtila stadiet av överljud (*madhyama*) upp till nivån *nâda* and *pashyanti*, med energigivande ljudstrålning. Ett *bija* mantra renas genom upprepning, vilket anses vara mycket gynnsamt för andlig utveckling. Det lagras sedan i det undermedvetna (*hridaya*), där det blir tillgängligt som *karmasaya*, en skapande källa för framtidens händelser (*karma*).

Shri Aurobindo bekräftar i en generell kommentar om *pranava** :

“ Mantrats uppgift är att skapa svängningar i det inre medvetandet som förberedelse för att förverkliga det som mantrat symboliserar och antas innehålla. Det subtila ljudet blir så småningom reducerat till *bindu*, då ett nytt medvetandetilstånd uppnås, som inte har någon motsvarighet i vare sig den mentala eller fysiska världen. Det är i detta skede som den tre och en halv gånger lindade andliga potentialen *Kundalini* väcks.”

M â y â

Vårt universums ursprung finns i det oändliga i den ursprungliga virtuella enhet, som styr med skenbar kontroll: *mâyâ*. Det är *mâyâ* som möjliggör uppfattningen om universums existens, det som bara finns som en subjektiv upplevelse hos människan (*jivatman* – en förkroppsligad varelse). *Mâyâ* uttrycker en unik kraft genom att det överkliga blir ett verkligt fenomen, trots att det i absoluta termer är icke-existerande. (Se Shankara's tolkning av den monistiska läran: "All is Brahman - an eternal existence.")

Mâyâ är ingen självständig existens i sig. För andliga sökare liknas *mâyâ* vid en slöja eller illusion av det Absoluta (Brahman), som uppenbarar en begränsad del av Helheten (*purna*) i den manifesterade mångfalden. Den begränsade bilden av den oändliga rikedom finns hos det Högsta Medvetandet.

I hinduisk metafysik representerar *kâmakalâ* den yttersta jämvikten. Grafiskt uttrycks detta med en likformig triangel från den icke-dualistiska enheten Shiva-Shakti, representerande det enda, det högsta integrerade och oändliga Alltet och Helheten. *Kâmakalâ* uttrycker önskan att i ett initialt stadium komma till uttryck med perfekt jämvikt. Så långt finns inget samband med eller någon manifestation av kosmos. Utlösande är en önskan av det Högsta att manifestera sig och därför frigörs en kreativ viljekraft som då avger det ursprungliga ljudet *pranava* i kosmos.

Shakti består av *sat – chit – ânanda*, vilka symboliserar den högsta varandepotentialen, det högsta medvetandet och det högsta tänkbara tillståndet av sällhet. Para-bindu ligger både i livskraften (*prâna*) och i den Högsta Kraftens tre nämnda attribut.

Medan *bindu* representerar *sattva* (medvetenhetsprincipen), står *nâda* för *rajas* (energin) och *bija* för *tamas* (tröghetsprincipen). I en ständigt verksam symbios identifieras dessa tre primära krafter som *gunas*.

Den ursprungliga ljudet, *pranava* eller Om (ong) även uttalat Aum, manifesteras i *nâda*.

P r â n a

Som grunden för den eviga energin hos den Högsta Kraften är *prâna* ett komplext fenomen. *Prâna* finns mest i *bindu* och är den starkaste skapande kraften. Den aktiveras på *nâda*-nivå och kan där komma till uttryck i tre funktioner; skapande, bevarande och omvandlande. Allt skapas ur *prâna* som har kraften att bevara och förändra vad som än skapas. När *prâna* öppnar sig yttrar sig dess mest koncentrerade energi som ljudet Om (ong). Det optimala kreativa stadiet hos *prâna* uppstår genom tre huvudattribut (*gunas*): *rajas*, *sattva* och *tamas*.

Rajas – den ursprungliga principen om energi
 Sattva – den ursprungliga principen om medvetande
 Tamas – den ursprungliga tröghetsprincipen

D h a r m a

Dharma står för det primära andliga sambandet. Genom *gunas*, fungerar dharma i *prakriti* (naturen jmför φύσις på grekiska), inom mineral-, växt- och djurriket. I människan är dharma närvarande som ett kosmisk flöde som genererar *karma*, den mentala processen med efterföljande handlingar, huvudsakligen genom *smriti* (minnet). *Smriti* sammanlänkar det förgångna med lagrade *samskâras* (subtila intryck). *Samskâras* påverkas i sin tur av de tre primära *gunas*-principerna som styr våra handlingar antingen mot en huvudinriktning präglad av dharma (motsvarande en kombination av *sattva* och *râja*) eller en dominerande negativ inriktning a-dharma som är under påverkan av kombinationen *tamas* och *rajas*.

De som följer någon av de dualistiska vägarna som beskrivs i tantriska skrifter, brukar vara tantriska utövare som odlar ambitionen om en återgång till Alltets ursprungliga källa, ett slutligt uppgående i det Absoluta. En sådan insiktsfull ambition höjer sig givetvis över alla vardagens tankar och handlingar. Dessa yttrar sig i sinnet som ord och/eller bilder (*nâma/rupa*). Däremot innehåller Verdanta darshanas icke-dualistiska lära (*advaita*) ingen speciell sådhana att följa. Där hänvisas istället till en personifierad verklighet av "tat tvam asi" ("det är du") som också kommer till uttryck i det sublima alternativet "Jag är det Absoluta" ("so'ham").

**Entre le Temps et l'Éternité*, av Ilya Prigogine och Isabelle Stengers. Fayard, 1988, sid.16

***Taking the Quantum Leap*, av Fred Alan Wolf. Harper and Row, New York, 1989, sid. 228.

****The Tao of Physics*, av Fritjof Capra. Shambhala Publications of Berkeley, California, 1975; Éditions Sand, Paris, 1975.

****Att göra en detaljerad beskrivning av alla invecklade aspekter av de ljud som förekommer kring mantra, skulle vara omöjligt. Mantra förekommer även i heliga sånger och ritualer inom hinduismen, såväl som i olika varianter av buddism, sikhism och zoroastrianism.

*****Letters on Yoga, Vol. II, sidorna 745-748